

Gebiedscoöperatie O-gen stopt, ontwikkelfonds krijgt nieuwe impuls

Opgave voor het buitengebied blijft onverminderd groot

Directeur Gerard van Santen blikt terug en vooruit: *“Als ik door het buitengebied van mijn woonplaats Achterberg fiets, zie ik een positief verschil met een aantal jaar geleden.”* Vanuit zijn rol als directeur-bestuurder werkt hij met een team van 12 mensen en een enorm netwerk aan projecten die bijdragen aan een krachtig en vitaal buitengebied. Tot eind 2020 werkt O-gen mee in de projecten, daarna kunnen er nog wel aanvragen gedaan worden bij het te starten Ontwikkelfonds landelijk gebied.

De coöperatie is actief in het gebied in de regio Noord-Veluwe, Amersfoort, Utrechtse Heuvelrug, Kromme Rijnstreek en Foodvalley. Sinds 2014 ontstonden er vanuit O-gen plannen en projecten die met samenwerkingspartners daadwerkelijk van de grond kwamen. Van Santen: *“Ideeën voor het landelijk gebied konden in de coöperatie echt gerealiseerd worden, inclusief financieringsvormen. We realiseerden projecten in innovatieve landbouw, circulaire economie, energietransitie, natuur- en landschapsversterking, recreatieve voorzieningen en digitalisering van het buitengebied.”*

Welbegrepen eigenbelang

Uniek aan de samenwerking is dat meer dan 280 organisaties vertegenwoordigd zijn in de Gebiedsraad bestaande uit 19 leden en een onafhankelijk voorzitter. Private en publieke belanghebbenden zijn gelijkwaardig en hebben evenveel zeggenschap. Gedeeld eigenaarschap bij een gebiedsopgave is meestal een papieren wens, maar in dit gebied bleek het jarenlang echt goed te werken. Zowel boeren als overheden, bedrijven, waterschappen en natuurorganisaties zetten samen de schouders onder de ontwikkeling van het gebied. Zo'n 150.000 hectare buitengebied in de provincies Gelderland en Utrecht. Iedere partij zag kansen om vanuit het zogenaamde welbegrepen eigenbelang ambities te realiseren. Van Santen: *“Begrip en dialoog zorgden voor een cultuur waarin we samenwerking konden creëren en successen boeken.”*

Projecten

Een voorbeeld waarin eigenbelangen goed samenkwamen, is bij de realisatie van snel internet in het buitengebied. De overheid deed aan de voorkant mee voor de verbetering van de leefbaarheid en toegankelijkheid. Buurtambassadeurs gingen langs huizen met de insteek: als er genoeg mensen meedoen, krijgen we allemaal snel internet. De marktpartij wilde graag meedoen. Echter, zij konden de voorfase niet financieren omdat de businesscase niet voldoende deelnemers telde. O-gen bracht alle partijen bij elkaar en kwam met mogelijkheden om ieders eigenbelang in te brengen. Met het prachtige resultaat dat nu er glasvezel is in het buitengebied en digitalisering een forse sprong vooruit heeft gemaakt.

Een tweede project is de komst van zonnepanelen op bestaande daken. We willen als land stappen zetten in duurzame energie. Zonnepanelen zijn een eerste haalbare stap in deze energietransitie. O-gen bracht de ambitie van de overheid samen met de mogelijkheden bij agrariërs. Zij wilden wel zonnepanelen, maar konden dat simpelweg niet betalen. Want naast het plaatsen van zonnepanelen moet er ook een kabel gegraven worden naar het kastje van het energiebedrijf. Dit alles bij elkaar is een flinke kostenpost. Als er meerdere initiatieven in de omgeving zijn, kunnen de kosten gedeeld worden. Bijvoorbeeld door het plaatsen van sub-kastjes naar het energiebedrijf. Dit project heeft O-gen gerealiseerd in De Glind. We gingen aan tafel met Leander, de Rudolphstichting en boeren uit de omgeving. We sloegen met succes een brug tussen alle partijen!

Uitdagingen door verschillen

Ging dan alles zo goed? Van Santen: *“In de praktijk blijkt dat gezamenlijk eigenaarschap ook lastig kan zijn om ontwikkelingen verder te brengen. In sommige gevallen botsen belangen te vaak, waardoor je niet verder komt in de gewenste richting. Ook ontbrak het soms aan daadkracht. Een impliciete keuze om het niet te doen, is dan uiteindelijk beter dan het wel doen.*

Dit zie ik bijvoorbeeld terug bij de transitie van het boerenbedrijf. Zoals de maatschappelijke wens om intensieve veehouderij terug te dringen, de omschakeling naar kringloop-, natuurinclusieve of stadslandbouw, het combineren van agrarische bedrijfsvoering met de energietransitie en het verminderen van de stikstofuitstoot. In veel gevallen is er te weinig oog en oor voor het eigenbelang van de boer. Een boer krijgt tegenstrijdige geluiden en instructies en mag het zelf oplossen.

O-gen heeft met een aantal partijen samengewerkt om de Agro ondernemersscan, het Agroloket en agrarische coaching op te zetten. Zo ontstonden er veel directe contacten met boerenbedrijven. Dit is echter maar het begin. Om tot echte grootschalige gebiedsontwikkeling te komen, is overeenstemming nodig over de gezamenlijke doelen voor het gebied en welke bijdragen de diverse partijen daar aan gaan leveren. Pas dan kan er lokaal en regionaal verschil gemaakt worden. Van Santen: *“We zijn een projectorganisatie en bestaan bij het succes van afzonderlijke projecten. Gelet op de publieke waarden die gerealiseerd moeten worden, is overheidsfinanciering onontbeerlijk. Toen duidelijk werd dat de provincies niet langer de gebiedsontwikkeling via O-gen wilden financieren, wisten we dat ons succes steeds minder zichtbaar zou gaan worden. Daarom is besloten om O-gen te stoppen. We hadden wel graag gezien dat het gesprek werd voortgezet. De enige manier om met alle partners begrip te vergroten voor de wederzijdse belangen, is dialoog.*

Lessen

“Dat Gebiedscoöperatie O-gen stopt is erg jammer,” aldus van Santen. “We wilden dit model langer doorzetten, maar de balans tussen de belangen verschoof. Naarmate de uitdaging voor het buitengebied groter werd (zoals in de landbouw), merkte ik een verkramping waarbij de overheid meer grip wilde op ontwikkeling terwijl agrariërs en andere grondeigenaren wilden vasthouden aan hun zelfstandigheid en zelf meedenken en werken aan haalbare oplossingen. O-gen bood juist een kans om voldoende ruimte te creëren waarin alle partijen hun wensen konden samenvoegen. We staan bekend als polderland, maar Nederland is misschien nog niet klaar voor deze werkwijze waarin besluitvorming decentraal, dus ook met de markt, wordt georganiseerd. Het ideaalplaatje, zoals we dat in O-gen samenbrengen, kwam niet meer optimaal uit de verf. Dat is ook de reden waarom O-gen stopt. Samen eigenaarschap creëren en vooraf conformeren aan consensusbesluitvorming, dat is waarschijnlijk de sleutel die ons verder had kunnen brengen. Ik wil regionale en landelijke overheden oproepen om mee te doen met kansrijke initiatieven. Met een open vizier de problemen en uitdagingen bespreekbaar maken met gebiedspartijen en het aandurven om besluitvorming gezamenlijk te laten plaatsvinden. Niet als eigenaar, maar als facilitator van een oplossing.

Ontwikkelfonds landelijk gebied

Een lichtpunt ziet Van Santen ook: *“We blijven kansrijke projecten financieren via een nieuw ontwikkelfonds, het Jan Wolleswinkel Fonds. Dit is de opvolger van het bestaande O-gen Fonds en is als eerbetoon vernoemd naar de voorzitter van de Gebiedsraad Jan Wolleswinkel die jarenlang al zijn energie heeft ingezet voor het landelijke gebied. De resterende middelen van O-gen worden zo optimaal ingezet voor innovatie en ontwikkeling in het landelijk gebied. Partijen kunnen voorstellen indienen die door de onafhankelijke adviesraad worden beoordeeld. Er mag best een redelijk risico in de projecten zitten. Het gaat om initiatieven die niet of slechts deels door banken worden gefinancierd. Als de adviesraad voldoende aanleiding ziet voor positieve impact op het gebied, zullen zij financieren. We hopen natuurlijk op een revoluerend fonds dat aan de wieg staat van kleine en grote successen. Ik sluit niet uit dat partijen in de toekomst zullen bijstorten en het fonds willen vergroten.”* In de komende maanden zal het fonds verder vorm krijgen, wordt een fondsmanager geworven en het bestuur en de adviesraad benoemd.